

7. teden

- 1. ura:** Slovenci in 1. svet. vojna, odločitev za novo državo in določitev meja – **pregled rešitev**
- 2. ura:** Kakšna država je bila Kraljevina SHS, Kakšne spremembe je povzročila kraljeva diktatura (Priloga: ZGO 9. a 7. teden – 1. in 2. ura)

1. in 2. strani NE TISKAJ, le preveri rešitve nalog 6. tedna.

Slovenci in 1. svetovna vojna – rešitve

- Kdaj in kje je potekala soška fronta? **Od 1915 do 1917, ob reki Soči.**
- Kaj poimenujemo s pojmom čudež pri Kobaridu? **12. bitko (oktober 1917), avstrijske in nemške čete so italijansko vojsko potisnile na italijansko ozemlje, bojevanje ni več potekalo na slovenskem ozemlju.**
- Utemelji, zakaj je bila to ena izmed najtežjih front v 1. svetovni vojni? **Bojevanje je potekalo na Krasu in v visokogorju – posebnosti terena in z njima povezani vremenski pojavi so oteževali bojevanje in preskrbo.**
- Kakšna je bila vloga slovenskih vojakov na soški fronti? **Vključeni so bili v vojski nasprotujočih si držav (nekateri so bili v avstro-ogrski, drugi pa v italijanski vojski).**
- Kaj se je zgodilo s prebivalci, ki so živeli na območju soške fronte? **Prebivalce slovenskih vasi so preselili v notranjost Italije.**
- Kaj bilo značilno za življenje na fronti in kaj za življenje v zaledju? **Fronta: bojevanje, smrt, strah, pomanjkanje vode, hrane ...
Zaledje: državni nadzor nad gospodarstvom, racionalizacija živil, cenzura, propaganda, ženska delovna sila ...**
- Zakaj se je začelo bojevanje, katerega del je bilo tudi soško bojišče? **Italija je z antantnimi silami podpisala londonski sporazume, v katerem je v zameno za ozemlje obljubila vojno napoved Avstro-Ogrski.**

Zakaj so se Slovenci leta 1918 odločili za Kraljevino SHS (U/83, 84)

Slovenci v Avstro-Ogrski zaradi **neenakopravnega položaja** z drugimi narodi niso bili zadovoljni, zato so si prizadevali za spremembe. Mnogi politiki so menili, da bi se morali **južni Slovani združiti**. Niso pa bili enotnega mnenja o tem, ali naj ostanejo v okviru Avstro-Ogrske ali naj se združijo pod srbsko dinastijo Karađorđevićev.

V U/83 poišči razlago pojmov **majniška deklaracija** in **krfska deklaracija** in napiši, v čem sta bili vsebini teh dokumentov **podobni** in v čem **različni**.

Majniška: zahteva po združitvi Južnih Slovanov v Avstro-Ogrski v avtonomno enoto

Krfska: ideja o skupni državi Južnih Slovanov **pod vodstvom srbske dinastije**

Karađorđevićev

Obe deklaraciji sta predvidevali združitev Južnih Slovanov, vendar majniška v Avstro-Ogrski, krfska pa izven nje.

Ko je **Avstro-Ogrska** ob koncu 1. svetovne **razpadla**, je nastala **Država Slovencev, Hrvatov in Srbov**. V U/84 poišči podatke o tej državi.

- Kdaj je bila razglašena Država SHS? **29. oktobra 1918.**
- Vodstvu te države je predsedoval Slovenec. Navedi njegovo ime. **Anton Korošec.** (Slovenci so imeli svojo vlado prvič od Karantanije, kasneje od 1991 dalje.)
- Katera ozemlja je obsegala? **Ozemlje današnje Slovenije brez Prekmurja, Hrvaško z Istro in Dalmacijo brez Medžimurja ter Bosno in Hercegovino (pozneje Kraljevina SHS zaradi določitev rapalske pogodbe brez Primorske).**

O Državi SHS si lahko prebereš na spodnji povezavi.

<http://zgodovina.si/drzava-slovencev-hrvatov-in-srbov/>

- Naštej težave Države SHS.

[in-srbov/](http://zgodovina.si/drzava-slovencev-hrvatov-in-srbov/)

Ni imela mednarodne podpore in priznanja, ni imela urejene Z in S meje, skrbelo jih je zaradi umika vojakov z italijanskega bojišča, Srbi se želeli živeti v skupni državi, socialni problemi ...

- Katere okoliščine so vplivale na nastanek Kraljevine SHS? **Težave Države SHS.**

- Kdaj je nastala Kraljevina SHS? **1. decembra 1918**

- Napiši njeno celotno ime. **Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev.** (Bodi pozoren na zaporedje: Država Slovencev, Hrvatov in Srbov : Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev.

- V čem sta se razlikovali Država SHS in Kraljevina SHS? **Državi sta imeli različni imeni, v Kraljevino SHS je bilo vključenega več ozemlja in več ljudi, v Kraljevini SHS so imeli, večja vloga Srbov ...**

Kako so bile določene slovenske meje po 1. svetovni vojni (U/85, 86)

1. Boj za S mejo

Štajerska:

- **Maribor in Radgono** Avstrijci razglašali za svoja, a ju je novembra 1918 zavel **Rudolf Maister**.
- Na pariški mirovni konferenci je bila za mejo med Rep. Avstrijo in K. SHS določena reka **Muro**, državna meja je tako potekala približno po **narodnostni**.
Več podatkov najdeš na spodnji povezavi.

https://www.youtube.com/watch?v=j-B_El0ctil

Koroška :

Oglej si posnetek. https://www.youtube.com/watch?v=NGp_iwisSR0

- **Franjo Malgaj** in **Alfred Lavrič** sta poskušala zavzeti Koroško, a jima to zaradi utrujene vojske ni uspelo, srbska vojska je na pomoč prišla prepozno.
- Ker je bila Koroška **narodnostno mešana**, je prišlo do odločitve za **plebiscit (ljudsko glasovanje)**, ki je bil izveden **10. oktobra 1920**.
- Večina Koroščev se je izrekla za **Avstrijo** (kljub večinskemu slovenskemu prebivalstvu!).
- Razlogi:
  - dobra avstrijska propaganda (za Avstrijo, proti K. SHS),
  - Slovenci so bili slabo organizirani,
  - Beograd se za ta problem ni zavzel.

2. Boji za Z mejo

- Italija je na pariški mirovni konferenci zahtevala v **londonskem** sporazumu obljubljena ozemlja in jih tudi vojaško zasedla, njena vojska pa je napredovala pa še dlje proti vzhodu – ustavili so jo šele pri Vrhniki.
- Na pariški mirovni konferenci je bilo določeno, da se morata državi sami dogovoriti o meji, kar se je uresničilo z **rapalsko pogodbo novembra 1920**.
- Meja med Italijo in Kraljevino SHS je potekala po črti od **Triglava** do **Snežnika**.

Oglej si posnetek. https://www.youtube.com/watch?v=q_8T8aUowc4

3. Pridobitev Prekmurja

- Oktobrska revolucija se je iz Rusije prenesla tudi na Madžarsko (zatrla jo je antanta).
- Vojaško je sodelovala tudi Kraljevina SHS, za to pa je dobila **Prekmurje**.
- Meja med Kraljevino SHS in Madžarsko je bila določena s **trianonsko pogodbo poletja 1920**.

Ponovi.

	BOJEVANJE OB KONCU VOJNE	POVELJNIKI	POTEK MEJE	SPORAZUM O MEJI (poimenovanje in čas)
meja z Republiko Avstrijo	R. Maister zasedel Maribor in Radgono	Rudolf Maister	med K. SHS in Avstrijo po reki Muri, na Štajerskem po narodnostni meji	meja določena s plebiscitom 10. oktobra 1920
meja s Kraljevino Italijo	it. vojska proti Ljubljani, pri Vrhniki jo zaustavijo		po črti Triglav–Snežnik	rapalska pogodba november 1920
meja z Republiko Madžarsko	/		Prekmurje pripade K. SHS	trianonska pogodba poletje 1920

Slo. državni prazniki:
 15. september: **vrnitev primorske k matični domovini**
 23. november: **dan R. Maistra**
 17. avgust: **združitev prekmurskih Slovencev z matičnim narodom**

KOROŠKI PLEBISCIT: Koroško so razdelili na cono A in cono B (glej zemljevid zgoraj), glasovalci v coni A so se izrekli za Avstrijo, v coni B pa za Kraljevino SHS (Celovški kotlini). Ker je bila večina za priključitev Avstriji, plebiscita v coni B niso izvedli.

2. ura: Kakšna država je bila Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev

Preberi besedilo in ga **prepiši** v zvezek.

Kraljevina SHS je bila **gospodarsko, versko in kulturno raznolika**:

- gospodarstvo je bilo bolj razvito na severu,
- razširjenih je bilo več veroizpovedi: katoliška, pravoslavna, muslimanska ...,
- prebivalstvo je sestavljalo več narodov: Srbi, Črnogorci, Hrvati, Slovenci, muslimanski Srbi in Hrvati, Makedonci, Nemci, Albanci, Romuni ...

Država je bila urejena po zakonih, zapisanih v t. i. **vidovdanski ustavi** (sprejeta 28. junija 1920 – god sv. Vida po pravoslavnem koledarju). Določala je:

- vladanje dinastije Karađorđević,
- delitev oblasti med parlament, vlado in kralja – slednji je imel največ moči,
- centralizem – politiko so vodili le iz 1 centra (Beograda),
- unitarizem – politiko, ki je zagovarjala stapljanje Južnih Slovanov Kraljevine SHS v enoten jugoslovanski narod.

Zagotavljala je tudi svobodo tiska, govora, združevanja, pravico do sindikalnega organiziranja in stavk, agrarno reformo, zakone za izboljšanje položaja delavcev idr. **svoboščine, a jih oblasti niso upoštevale dosledno** (npr. prepovedali so delovanje Komunistične partije). Nesrbski narodi (npr. Slovenci) so si od sprejetja te ustave dalje **prizadevali za priznanje svojih narodnostnih pravic**.

Čas od sprejetja vidovdanske ustave 1920 do 1929, ko je bil uvedena kraljeva diktatura, se imenuje **obdobje parlamentarizma**. Na Slovenskem so delovali 3 politični tabori: katoliški, liberalni in marksistični.

Reši, da utrdiš snov. Pomagaj si z zgornjim zapisom in U/87–89.

1. Preberi trditve. Obkroži črke pred pravilnimi, napačne pa popravi, popravke zapiši.

A Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev je bila narodnostno raznolika, vsi prebivalci pa so bili iste vere.

B Gospodarski razvoj je bil enakomeren v vseh delih države.

C Slovenci so bili pismeni v večji meri kot Srbi.

Č O državi so enakovredno odločali posamezni narodi.

D Vidovdanska ustava, sprejeta 28. junija 1921, je narodom dovoljevala razvoj njihovih kultur.

E Po Vidovdanski ustavi je imel največjo moč pri odločanju parlament, vsa politika pa se je vodila iz Beograda.

F Vidovdanska ustava je bila v veljavi do leta 1929, ko se je končalo obdobje kraljeve diktature in začelo obdobje parlamentarizma.

2. K trditvam o vidovdanski ustavi napiši +, če pomeni napredek. K slabim stranem napiši –.

Odločitve **utemelji**.

Vidovdanska ustava je zagotovila svobodo govora, tiska, združevanja, stavk.

Izboljšala je položaj delavcev.

Določil ustave niso dosledno upoštevali.

3. Kako so Vidovdansko ustavo sprejeli **Slovenci in Hrvatje**?

4. a) Na Slovenskem je bil najmočnejši **katoliški tabor**. Vodil ga je _____.

b) Za kaj se je **tabor** zavzemal?

Če želiš, reši:

a) **Oglej si prikaz** sestave prebivalstva U/87. Kaj prikaz pove o deležu Slovencev v državi?

b) **Kaj lahko sklepamo** iz spodaj zapisane trditve?

»... stopnja pismenosti je v Sloveniji znašala 8,8 %, v južni Srbiji pa 83,8 %.« (U/87)

c) Navedi primer **neupoštevanja določil, zapisanih v ustavi**.

č) **Preberi**, za kaj se je zavzemal posamezen politični tabor.

Kakšne spremembe je povzročila kraljeva diktatura

Preberi besedilo in ga **prepiši** v zvezek.

1928 je prišlo do streljanja v parlamentu Kraljevine SHS. Kralj je parlament razpustil, preklical ustavo in politične stranke. S tem se je **6. januarja 1929 začelo obdobje kraljeve diktature**. Kralj je stopnjeval centralizem, unitarizem (geslo En kralj, ena država, en narod, en jezik). Država se je preimenovala v **Kraljevino Jugoslavijo**. Sestavljalo jo je **9 banovin** (enot, poimenovanih po rekah). Prebivalci so bili imenovani **Jugoslovani**. Kralj je državo vodil ob policijskem nadzoru, preganjal je politične nasprotnike.

Taki ureditvi so **mnogi nasprotovali**, zato je kralj **1931 izdal vsiljeno ali oktroirano ustavo** (diktaturo je navidezno omilila). Kralj je bil zaradi načina vodenja države 1934 ubit. Kraljevo vlogo je prevzel kraljev bratranec (kraljev sin je bil še mladoleten) **Pavle Karađorđević (namestnik ali regent)**.

V času kraljevega namestništva so **izboljšali položaj Slovencev in gospodarstva** (sodelovali so z Nemčijo, Italijo idr. državami) ter **Hrvatom priznali avtonomijo** (samostojno upravljanje določenega ozemlja v okviru države).

Kraljevina Jugoslavija je **marca 1941** zaradi nepripravljenosti na vojno, nepripravljenosti Francije in Velike Britanije za pomoč ter zaradi političnega in gospodarskega pritiska Nemčije in Italije **pristopila k trojnemu paktu** (Nemčija, Italija, Japonska), Hitler pa je že načrtoval napad nanjo (potreboval je izhodišče za napad na Sovjetsko zvezo).

Glej U/90 in odgovori na vprašanja.

1. **Oglej si karikaturu. Iz čigavega zornega kota** karikaturist prikazuje centralizem (s srbskega stališča ali s stališča drugih narodov)? Na podlagi česa na karikaturi sklepaš tako?

2. Je bilo **s kulturnega vidika** obdobje kraljeve diktature za posamezne narode ugodno?

3. Če želiš, si oglej posnetek: atentat na kralja A. Karađorđevića. (Prijava je brezplačna.)

<https://folio.rokus-klett.si/?credit=RP9UC-prenova-2013&pages=90-91>